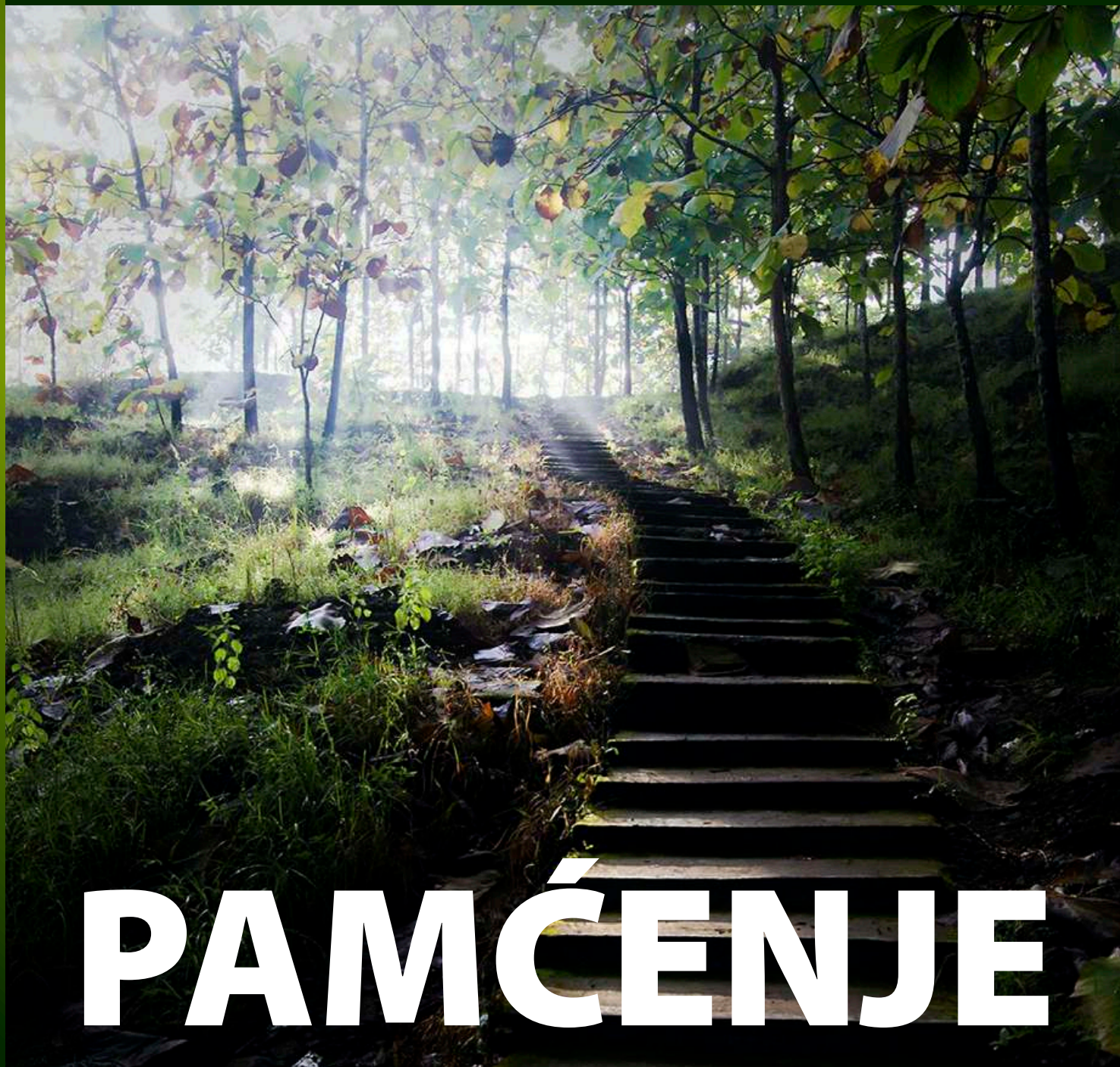

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

PAMĆENJE

**KARAKTER I
SUDBINA**

**Osnivanje
hramova i gradova**

**Erich Fromm
UMIJEĆE LJUBAVI**

**UMJETNOST
WARLI**

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

09 | 2022. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 PAMĆENJE

Marijana Starčević-Vukajlović

7 KARAKTER I SUDBINA

Sabine Leitner

8 SAKRALNA GEOGRAFIJA Posvećivanje prostora: osnivanje hramova i gradova

Fernand Schwarz

12 SLAVLJENJE ŽIVOTA U UMJETNOSTI WARLI

Shraddha Shetty

14 Erich Fromm UMIJEĆE LJUBAVI

Dragan Savović

18 SHANAY-TIMPISHKA – Kipuća rijeka

Josip Matković

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić,
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Branka Žaja

Tehničko uredništvo:
Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

Čitava priroda pamti i čuva sjećanja, od dubokih slojeva zemlje do dalekih putanja zvijezda... U neizmjernom mnoštvu oblika života strpljivo se pohranjuju dragocjena iskustva ispisujući beskrajne stranice evolucije. Život bi bio nezamisliv bez pamćenja i učenja, bez sakupljanja i dijeljenja iskustava. Za razliku od drugih živih bića, čovjek to može činiti svjesno i odgovorno, usavršavajući sebe i dajući sadržajni doprinos cjelini.

Postoji brojna stručna literatura o procesima i vrstama pamćenja. Kao velika prepreka pamćenju ističe se zaborav koji je povezan uz površnu i slabu svijest, uz nedostatak volje i motivacije za učenje. Bez vrijednih sadržaja i svježih pogleda na ono što mislimo da poznajemo, bez obnavljanja usvojenog, zaustavljamo vlastiti unutarnji razvoj prepuštajući se stagnaciji. Tako malo pomalo gubimo ne samo prilike za usvojiti novo nego zastiremo prašinom zaborava nekadašnja živa iskustva.

No, zaborav u određenom smislu može biti i milost, ako izbriše beskorisna sjećanja koja toliko opterećuju da potpuno paraliziraju. Ako snagu pamćenja usmjerimo na ono bitno i korisno u proživljenom, prirodno će izbljediti sve suvišno. Tako ćemo rasterećeni krenuti dalje u nova osvajanja vlastitih potencijala pronalazeći nadahnuće u bezbrojnim ispisanim stranicama prirode i čovjeka...

Uredništvo

PAMĆENJE

Marijana Vukajlović-Starčević

Drevna učenja definiraju pamćenje kao pokazatelj naše vjernosti sebi samima. I zaista, pamćenje nam omogućuje pohranjivanje iskustava te njihovo obnavljanje i prepoznavanje kao dijela našeg vlastitog postojanja i identiteta kroz sjećanje. Ono je čuvar cjelokupnog iskustva, svega što prepoznavamo kao vlastitu osobnost.

Nije potrebno posebno naglašavati koliko nam je pamćenje važno. Ako ne pohranimo proživljena iskustva – kao da ih nikada i nismo imali. Bez pamćenja ne bi bilo moguće učenje, razmišljanje, svijest o sebi, svijest o kontinuitetu vlastitog postojanja, ne bismo imali prošlost, a samim time ni viziju budućnosti. Život bi bio samo sadašnji trenutak, ili točnije, dugi niz sadašnjih trenutaka, uvijek istih ili uvijek novih. Bili bismo kao tek rođeno dijete koje sve vidi prvi put. Ako znamo da se čovjek razvija učenjem i prikupljanjem iskustava, lako je zaključiti da je pamćenje preduvjet našeg razvoja kao ljudskih bića.

Brojna su istraživanja u kojima su psihologija i druge znanosti nastojale upoznati mehanizme i procese zapamćivanja. Veliki je dio ovih istraživanja usmjeren na upoznavanje fizioloških i neuroloških aktivnosti mozga pri procesu pamćenja, no do danas nije do kraja objašnjeno kako pamtimo. Zanimljivi su rezultati koji pokazuju da u mozgu ne postoji izdvojeni centar ili područje odgovorno za pamćenje. Mogli bismo reći da je pamćenje rašireno cijelim mozgom. S obzirom na to da čovjek koristi samo manji dio živčanih stanica mozga, mogućnosti su ljudskog pamćenja goleme.

Važnije od toga kakvi se tjelesni procesi odvijaju pri pamćenju jest što pamtimo, koje sadržaje pohranjujemo u svoju svijest kako bi postali dio našeg iskustva. Čovjek koji svoju sudbinu uzima u svoje ruke, nastoji svjesno birati vlastito iskustvo, a to znači i kontrolirati što pamti. Kao što pazimo da svoje tijelo hranimo zdravom hranom, još bismo više trebali paziti kakvim sadržajima hranimo svoju psihu.

Cijela priroda pamti

Pamćenje nije samo povlastica čovjeka. Bilo na razini pojedinca ili vrste, svako se živo biće razvija, tj. na temelju akumuliranih iskustava usvaja nova. Dakle, svakom je živom biću potrebno pamćenje. Kod razvijenijih životinja ovo je lako uočiti. Pas uči naredbe gospodara i savladava vještine pomoću pamćenja. Jednako je tako sa svim drugim životinjama koje možemo dresirati, tj. stvoriti naviku određenog ponašanja.

No, pamćenje koje omogućuje stjecanje novih iskustava imaju i jednostavnije životinje. Pedesetih godina prošlog stoljeća izveden je pokus s crvima u kojem su pomoću svjetla i električne struje crve naučili da svjetlost znači bol. Nakon toga su ih razrezali na dvije polovice od kojih se svaka razvila u novu zasebnu jedinku, a svaka je na svjetlost reagirala jednako kao i crv "roditelj". Iskustvo boli je zapamćeno i preneseno na nova bića.

Kao rezultat pamćenja na razini vrste mogu se objasniti instinktivna ponašanja životinja koja uvijek na iste načine grade gnijezda, lete u istim formacijama,

pronalaze put ka mrjestilištima, brane se od opasnosti. U najširem smislu, rezultat pamćenja je rast i razvoj sjemenke, fotosinteza biljaka i gradnja kristalnih struktura minerala. Štoviše, svaka stanica ima neku vrstu vlastite svijesti pa čak i mogućnost prenošenja informacija, komunikacije na daljinu.

Cijela priroda pamti. Naravno, ne na isti način. Kompleksnost pamćenja ovisi o zahtjevima razvoja pojedine vrste. Čovjek je na vrhu evolucijske ljestvice živih bića na Zemlji, posjeduje svijest o sebi pa je i njegova sposobnost pamćenja najrazvijenija. Možda je najvažnija razlika između pamćenja čovjeka i drugih živih bića ljudska sposobnost voljnog pamćenja. Jedino čovjek može birati što će upamtiti.

Dva načina pamćenja

Od svih podjela pamćenja koje se danas spominju izdvojit ćemo jednu koja nam se čini najvažnija za ovu temu. Čovjek može pamtit tako da ponavljanjem "utiškuje" određeni sadržaj u svoju svijest i tako oblikuje naviku. Dijete puno puta pročita i napiše neko slovo dok ga ne zapamti i nauči automatski reproducirati. Na isti ovakav način pamtili smo pjesmice, tablicu množenja, gramatička pravila, stjecali socijalne i profesionalne vještine. Karakteristično za ovakvo pamćenje jest da nije nužno razumijevanje ni svjesna namjera da nešto upamtimo, dovoljno je ponavljanje.

Vrijednost je i svrha ovog pamćenja to što nam olakšava funkcioniranje u materijalnoj stvarnosti. No,

problem nastaje kad na ovakav način stvaramo stavove, prihvaćamo ideje i sustav vrijednosti, tj. formiramo navike na području osjećanja i mišljenja. Naviknuto misliti i osjećati znači uvijek biti isti, ne učiti i ne mijenjati se. Sve što nam se događa promatramo kroz jedne te iste vrijednosne naočale svodeći na zajednički poznati nazivnik svako novo iskustvo. Tada nam se uvijek iste stvari sviđaju ili ne sviđaju, uvijek se istih bojimo, uvijek isto želimo ne razmišljajući koliko sve to skupa ima smisla. Vrtimo se u krugu starih, uhodanih obrazaca doživljavanja i ponašanja, zatvoreni prema mogućnosti drugačije percepcije stvarnosti.

Možemo pamtit i na drugačiji način. Neki događaji urežu nam se u pamćenje iako smo ih doživjeli samo jedanput. Dovoljno je jednom vidjeti neki film i zapamtiti neke dirljive scene, jednom vidjeti prekrasan zalazak sunca, jednom pročitati knjigu ili čuti zanosnu glazbu. Nije potrebno ponavljanje da bismo nešto zapamtili, pamtimo zbog snage samog doživljaja. U jednom trenutku osvijestimo nešto nakon čega više nismo isti i što neizbrisivo ostaje u sjećanju kao dio našeg iskustva. Kao kod malog djeteta koje svijet gleda širom otvorenih očiju, upijajući iz svake situacije nove spoznaje, ovakvo nam pamćenje omogućuje izlazak iz uhodanih šablona, neprestano učenje i promjenu.

Oba se načina pamćenja nadopunjuju i u istoj ih je situaciji teško strogo odijeliti. Sadržaj neke knjige možemo zapamtiti zbog snažnog doživljaja, a istovremeno, čitajući više puta neke dijelove, pamtit i ih ponavljanjem. Isto tako, oba su načina pamćenja potrebna čovjeku, no ne na isti način. Ponavljanjem utvrđujemo staro, poznato gradivo. Za usvajanje novog iskustva potrebna je snaga neposrednog doživljaja.

Uloga pamćenja

Slikovito rečeno, priroda ništa ne daje bez razloga. I tjelesni organi i svi mehanizmi naše psihe, pa tako i pamćenje, imaju određeni zadatak. Kako naše ruke mogu činiti najplemenitija djela, ali i potpuno besmislene i nekorisne radnje, tako i "psihičke ruke" mogu biti potpuno nekorisne ukoliko ih ne upotrebljavamo kako treba. Za čovjeka koji osvještava vlastitu ljudsku prirodu, oba načina pamćenja mogu biti nekorisna. Memoriranjem puno podataka možemo postati dobra enciklopedija, ali ne i bolji čovjek. Isto tako, snažan doživljaj mogu izazvati potpuno banalni sadržaji nakon kojih nam u sjećanju ne ostaje nikakvo vrijedno iskustvo.

Tradicionalna učenja govore da je čovjekov život putovanje od zemlje do neba u kojem se on, korak po

korak, ostvaruje kao cjelovito ljudsko biće. Stepenice ovog puta prolazimo osvještavanjem svega onoga što pripada ljudskoj prirodi, a što jednostavno možemo nazvati ljudskim vrlinama. I upravo je u tome važna uloga pamćenja. Pamćenje je pohranjivanje iskustva koja kasnije sjećanjem obnavljamo i koristimo u svom životu. Životno je važno kakva su to iskustva, što smo iz njih naučili, jesmo li i koje elemente svoje ljudske prirode osvijestili.

Nesvjesno pamćenje kao posljedica slučajnih doživljaja jednako je nekorisno kao da nesvjesno i slučajno koristimo vlastite ruke. Tu i tamo možda bismo i uspjeli učiniti nešto smisleno, no rezultat nas sigurno ne bi zadovoljio. Jednako je s pamćenjem: za pamćenje korisnih iskustava potreban je napor volje koja će nam pažnju usmjeravati prema onom što je za naš razvoj vrijedno i korisno. To znači paziti kako provodimo vrijeme, u kakvoj se okolini krećemo, o čemu razmišljamo, kakve si doživljaje omogućujemo, ukratko, svjesno birati i kontrolirati što primamo i pamtimo. Tako postajemo kreatori vlastite sudbine jer sutra ćemo se sjećati onoga što danas zapamtimo.

Zaborav – bolest današnjeg svijeta

Nije dovoljno samo pamtiti, potrebno je i sjećati se upamćenog, ne zaboravljati. Živjeti i razvijati se kao ljudsko biće znači neprekidno rasti na temelju vlastitih iskustava. Zaborav je umiranje iskustva uslijed njego-

vog nekorištenja i stoga odraz naše nezainteresiranosti za same sebe.

Danas smo uvjereni u to kako posjedujemo više znanja od bilo koje druge civilizacije prije nas. Sigurno je da smo puna toga naučili što ljudi prije nas nisu znali, prije svega o materijalnom svijetu, no čini se da naše prethodnike i nije baš previše zanimalo upoznavanje fizičkog svijeta. Pisani i materijalni spomenici drevnih kultura pokazuju da ih je više interesirala duhovna nego fizička stvarnost i sukladno tome učili su čovjeka kako da ostvari svoju istinsku prirodu, kako da smisleno živi i razvija se. Za nas su to zaboravljena znanja, toliko zaboravljena da ih zbog nerazumijevanja podcjenjujemo i odbacujemo kao suvišna.

Naša civilizacija boluje od zaborava. Ne prepoznamo mudrost u iskustvima prošlosti i ne koristimo ih. Posljedica je ta da suvremeni čovjek ne razumije sam sebe, ne zna tko je, ne zna kako treba živjeti da zaista bude sretan, ne zna zašto uopće postoji. Vrijednosni sustav koji nam se nameće jest materijalistički, toliko udaljen od humanog i moralnog da izaziva apatiju.

Danas nam je potrebna nova renesansa u kojoj će čovjek probuditi stara sjećanja i obnoviti zaboravljena znanja kako bi ponovno prepoznao samoga sebe. Jer treba ići dalje, usvajati nova iskustva, učiniti jedan korak više u ostvarenju samih sebe. Tada će, kako drevna učenja govore, pamćenje zaista odražavati našu vjernost sebi i svojoj ljudskoj prirodi. ☸

KARAKTER I SUDBINA

Sabine Leitner

Nitko ne zna što budućnost nosi. Ali ako postoji nešto što se zove zakon uzroka i posljedice, onda znamo da trebamo *sijati dobro* da bismo *požnjeli dobro*. Također je jasno kakve ljude kao društvo trebamo pri suočavanju s izazovima koji će se neizbježno naći na našem putu. Razmislite na trenutak: s kakvom biste osobom željeli biti u razdoblju krize? Vjerujem da bismo svi željeli biti s osobama od povjerenja, osobama koje su mudre, vođene etičkim principima, a ne vlastitim interesima, ljubazne, skromne, odgovorne, voljne pomoći, nesebične, vrijedne, disciplinirane, pouzdane i duhovite.

Nesmanjujuće visoka razina korupcije, lažne vijesti i zlouporabe sredstava u našem modernom društvu ukazuju na potrebu za, kako se to nekad zvalo, "karakternom osobom". Nijedan sustav ne može preživjeti ako ga svi koji imaju priliku (i misle da će im to proći) pokušavaju iskoristiti. Dobro društvo treba biti sastavljeno od dobrih ljudi i nema sumnje da naši pojedinačni karakteri značajno utječu na to kako funkcioniramo kao zajednica.

Postoji izreka u poslovnom svijetu: "Zaposli zbog karaktera, obučavaj zbog vještina". Karakter je bio visoko cijenjen u 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća. Onda je izašao iz mode jer je zvučao viktorijanski i stereotipno. Od početka 21. stoljeća provedena su razna istraživanja o formiranju karaktera i postoje dokazi o vezi između karaktera i društvene mobilnosti. Neosporno je da samopouzdanje, odgovornost i samokontrola imaju značajan utjecaj na naše živote i da bi bilo logično unaprijediti ljude koji pokazuju odgovornost, pouzdanost i iskrenost. Ako karakter utječe na naše izgledе u karijeri i na naše buduće prihode, onda zasigurno moramo razmisliti na koji način osigurati više odgoja karaktera u ime jednakih mogućnosti.

Pojedine su škole u posljednjih deset godina uvrstile u svoje nastavne programe i formiranje karaktera kao predmet. Ne samo da su izvijestile o pozitivnoj vezi između odgoja karaktera i akademskog uspjeha,

nego i o većoj motivaciji, boljem ponašanju, pristupu stvarima, osjećaju zadovoljstva, boljim odnosima i socijalnim vještinama.

Centar Jubilee za karakter i vrlinu Sveučilišta u Birminghamu začetnik je istraživanja koja promiču moralni koncept karaktera u cilju istraživanja važnosti vrlina za javni i profesionalni život. Nude čak i magisterij na temu formiranja karaktera.

Što je, dakle, karakter? Potječe od grčke riječi *charassein* koja znači "uklesati, urezati, utisnuti", što ukazuje na ideju da se karakter stječe dok odrastamo. Iako riječ karakter i mnoge karakterne crte mogu biti moralno neutralni – otpornost, na primjer, može biti osobina grešnika kao i sveca – najčešće se odnose na naše moralne kvalitete. Prema Michaelu Josephsonu, "karakter je moralna snaga koja nam omogućuje da djelujemo ispravno, bez obzira na cijenu". Neprestano upoznajemo svoj karakter načinom na koji reagiramo na svakodnevne i izvanredne pritiske i iskušenja, kao i načinom na koji se odnosimo prema drugim ljudima (naročito prema onima za koje mislimo da nam "nisu važni").

Kako se formira karakter? Procesom u kojem se naš urođeni temperament "rezbari" pod utjecajem naše okoline (roditelji, učitelji, vršnjaci, događaji). To je cjeloživotni proces, međutim, naš karakter je naš osobni izbor. Ana Frank, koja je umrla u nacističkom koncentracijskom logoru, imala je samo trinaest godina kad je u svoj dnevnik zapisala: "Formiranje karaktera neke osobe leži u njezinim vlastitim rukama."

Moramo ponovno dati važnost karakteru, kao društvu i kao pojedinci. Bez obrađivanja našeg moralnog karaktera, ne možemo postići sreću kao pojedinci, niti pravednost kao društvo. Slijedimo često citirane riječi: "Pazi na svoje misli, jer one postaju riječi. Pazi na svoje riječi, jer one postaju djela. Pazi na svoja djela, jer ona postaju navike. Pazi na svoje navike, jer one postaju tvoj karakter. I pazi na svoj karakter, jer on postaje tvoja sudbina."

S engleskog prevela: Maša Jovanović

SAKRALNA GEOGRAFIJA

POSVEĆIVANJE PROSTORA: OSNIVANJE HRAMOVA I GRADOVA

Fernand Schwarz

Svaki sakralni prostor karakterizira činjenica da je on mjesto prijelaza, proboja među razinama, koji dopušta komunikaciju onoga što je gore s onim što je dolje i obrnuto.

Čovjek tradicionalnih društava mogao je živjeti jedino u prostoru "otvorenom" prema gore, u kojem je proboj razina bio simbolički osiguran i u kojem je komunikacija s "drugim svijetom", transcendentnim svijetom, bila obredno moguća.

Homo religiosus je osjećao potrebu da uvijek živi u središtu; osjećao je, kako kaže Mircea Eliade, potrebu da živi u jednom kozmosu, potpunom i organiziranom, u kozmosu koji je inteligentno uređen.

Obredi orijentacije

Čovjek tradicionalnih društava stvorio je sebi svijet (prostor koji zauzima, svoje selo, svoju kuću...) prema idealnom modelu, modelu bogova koji stvaraju univerzum. Ovime se ne želi reći da se čovjek smatrao jednak bogovima, već samo to da on nije mogao živjeti u "kaosu", da je uvijek osjećao potrebu smjestiti se u organiziranom svijetu, u "kozmosu".

Zahvaljujući obredima orijentacije, prostor je imao smjer (gore, dolje, itd.) i čovjek se u njemu mogao smjestiti i živjeti. Njegov se profani prostor, kaotičan i lišen smjera, preobličava i postaje svet, tj. posvećen, nastanjen bogovima. Jednom riječi, on se "kozmicira".

On u sebi ima nešto od dnevnog kretanja Sunca, noćnog kretanja zvijezda i Mjesečevih ciklusa. Operativan odnos uspostavlja se između tog djelića zemlje i beskonačnosti neba. Zahvaljujući orijentaciji, nebo i zemlja se susreću i prožimaju.

Ovo sjedinjenje gornjeg i donjeg, nevidljivog i vidljivog, omogućeno je tijekom obreda orijentacije ustanovljenjem jednog središta, bio to humak ili oltar, istinskog srca od kojeg polaze svi pravci prema vanjskom prostoru.

Središte ili ishodište (polazna točka) orijentacije općenito se simbolički prikazuje svetim stupom koji predstavlja os svijeta, mjesto gdje se susreću nebo i zemlja. Ponekad ga mogu zamijeniti stijena ili planina, zadržavajući istu simboliku.

Središte nije samo inertna prostorna oznaka koja daje smisao orijentaciji; ono je također točka konvergencije i rođenja pravaca prostora i magični čvor koji povezuje suprotnosti. Ono utjelovljuje pupak svijeta, mjesto u kojem su koncentrirane vitalne i oploditeljske snage Prirode.

Obredom orijentacije, prema glavnim stranama svijeta, čovjek je postao sposoban izazvati objektivnu pojavu svetog, tj. čvorišta energija koje održavaju Stvaranje. Tako obred orijentacije nije samo običan prikaz mitskog scenarija, već mitski čin sposoban izazvati pojavu svetog ili "hijerofanije".

"Postoji više načina za utvrđivanje boravišta kozmosa upravo zato jer postoji više tipova kozmogonija. Za nas je dovoljno razlikovati dva načina obrednog transformiranja boravišta (kako teritorija tako i kuće) u kozmosu, dva načina prenošenja osobina slike svijeta (*imago mundi*) na boravište:

a) izjednačavanjem s kozmosom, projekcijom četiri horizonta koji polaze iz jedne središnje točke, ako se radi o selu, ili simboličkom uspostavom *axis mundi* (osi

svijeta), ako se radi o obiteljskoj nastambi;

b) ponavljanjem, putem obreda izgradnje, uzornog čina bogova, zahvaljujući kojem je svijet rođen iz tijela morske nemani (zmaja) ili prvobitnog diva.

Prvi način – "kozmicirati" prostor projekcijom horizonata ili ugradnjom *axis mundi* – već je potvrđen u najstarijim stadijima kulture, dok je drugi način izgleda inauguriran u kulturi drevnih ratara. Ono što je zanimljivo za naše istraživanje jest činjenica da u svim tradicionalnim kulturama nastamba nosi jedan sveti aspekt, a samim time ona odražava svijet". (M. Eliade)

Obredi orijentacije su daleko od toga da ljudskom biću pribavljaju jednostavnu kozmiciranu okolinu; oni mu prije svega omogućuju da se "kozmicira" i da sudjeluje u revitalizirajućim moćima božanstva, da izađe iz linearnosti i da ponovo uđe u vječnost, u sveto vrijeme.

"Orijentirano" biće je ono koje može dati smisao svim svojim kretnjama. Na individualnom planu tijelo čovjeka postaje prostor za posvećivanje, a na širem planu, planu odnosa između čovjeka i kozmosa, grad, središte hrama i kuće, postaje izraz kozmizacije svijeta.

Tradicionalni grad čini se u stvari poput zrcala univerzuma, poput istinske živuće "mandale", savršeno orijentiran prema glavnim stranama koje omogućuju čovjeku da poveže nebo i zemlju.

Grad je slika svijeta čija konstrukcija oponaša kozmogoniju. Ugradnja u jedan teritorij jednaka je osnivanju (utemeljenju) svijeta. Drugim riječima, čovjek postupno zauzima sve šire i šire zone planeta i "kozmicira" ih prema uzornom modelu koji je otkrio kozmogonijski mit. Zahvaljujući tom mitu čovjek također postaje stvoritelj. Na prvi pogled, on samo ponavlja nebrojeno puta istu arhetipsku kretnju, no u stvarnosti on neumorno osvaja svijet, organizira ga, pretvara prirodni krajolik u kulturnu sredinu. Tu leži velika tajna kozmogonijskog mita; ona potiče čovjeka na stvaranje,

ona otvara neprestano nove perspektive njegovom stvaralačkom geniju, iako prividno izgleda da mit paralizira ljudsku inicijativu prikazujući se nedodirljivim modelom.

Grad – zrcalo neba

Tradicionalni grad kao "mezokozmos", prijelazni prostor koji omogućuje ponovno stvaranje one vertikalne osi koja povezuje čovjeka s njegovim nebeskim korjenima, pojavio se istodobno s pojavom velikih filozofskih i religijskih sustava organiziranih oko hijerarhiziranih božanstava.

Opazanje nebeske hijerarhije navest će čovjeka da na zemlji omeđi jedan sveti prostor koji će omogućiti povlaštenu komunikaciju s njegovim bogovima; i tada se javlja nova društvena kasta, kasta svećenika čija je misija učiniti stvarnom ovu vezu s božanskim.

Posve prirodno, prvi gradovi bili su osnivani na mjestu prirodnih svetišta. Spilja, sa svojim svodnim lukovima, dala je čovjeku arhitektonski model njegovih prvih konstrukcija, dok je piramida bila replika svete planine... Na taj način u prvobitnom obrednom središtu u kojem su se skupljali hodočasnici nalazimo klicu, začetak grada.

U unutrašnjosti grada sveti prostor, stjecište kozmičkih i teluričkih energija, prenosi jednu snagu, jedno trajanje, jedno kozmičko značenje na sve događaje svakodnevnog života. Urbanoj promjeni koja, dakle, doživljava naziranje grada, prethodila je jedna uzavrela aktivnost na polju duhovne sfere i kolektivnog prikazivanja božanskog.

Struktura grada nastala je u istom trenutku u kojem se pojavio kralj-svećenik, predstavnik božanstva na zemlji. Jasno nam je onda da su drevni heroji poput Menesa, Romula i Rema, Minosa... bili isto tako i osnivači gradova. Grad zbližava ranije rasute elemente i stvara stanje dinamičke napetosti da ljudi više ne mogu živjeti bez te prijelazne strukture. Izgradnja gradova

plod je istinske kristalizacije. Planovi gradova su zbog toga tradicionalno četverokutni, simbol stabilnosti, a nomadski su šatori i logori najčešće okruglog oblika, simbol kretanja.

Obredi osnivanja

Bili to Kinezi, Sumerani, Egipćani ili Maje, tradicionalni narodi su pri izgradnji grada ponovno stvarali svijet poštujući božansku ili kozmičku inteligenciju. Tako je grad mogao postati reducirana slika univerzuma. Uloga osnivača bila je da ponavljajući kretnje stvaranja svijeta još jednom stvori svijet i da skromno utjelovi ulogu demijurga. Osnivač bi prije svega izvodio ceremoniju središta, zatim onu četiri kuta koja se zasniva na orijentiranju magičnog kvadrata, a potom na kopanju brazde koja označava među ili granicu grada. Nakon toga, prilikom obreda ophodnje, obišao bi sve u krug.

Tri temeljna arhetipa dominiraju osnivanjem grada: središte, kvadrat i krug. Središte je općenito označavano nekim posvećenim predmetom, statuom, stablom... To ne mora nužno biti geometrijsko središte, jer ono što se istražuje je život, a život nije simetričan; život je zapravo proizvod jedne razmjene, jedne asimetrije, razlike potencijala, dakle jedne dinamičke ravnoteže.

Grad je za trajanja obreda orijentacije četverokutna površina koja predstavlja horizontalni svijet, odraz božanskog svijeta na zemaljskoj razini. Taj prvobitni odsječak je kvadratni (*roma quadrata*); njegovo središte je slika prve točke emanacije života. Trasirana uz pomoć pluga, brazda dijeli tlo na profano (izvana) i sveto tlo (iznutra). Orijentiran prema četirima glavnim stranama svijeta, takav bi prostor bio posvećen.

Romul i Rem osnovali su i izgradili Rim tako da su usjekli u zemlji magični kvadrat koji je trebao štititi i omeđivati budući grad. Usječena brazda nazvana je *mundus*, svijet. Tenochtitlan, glavni grad aztečkog

carstva, također je osnovan prema istom obredu: u središtu grada nalazio se opkop Templo Mayora (glavnog hrama), ceremonijalnog i magičnog središta. U Kini se osnivanje grada odvijalo prema unaprijed utvrđenom redu: "Osnivač, ukrašen svim svojim draguljima i s veličanstvenim mačem, najprije pristupa pomnom pregledu područja. Kako bi utvrdio orijentaciju, promatra sjenke uz pomoć sunčanog sata. Ispituje sunčane i tamne obronke *yang* i *yin* predjela, kako bi saznao kako su raspodijeljena sastavna načela svijeta. Kada je mjesto odabrano, osnivač daje zapovijed za gradnju i čeka za to odgovarajući trenutak. Započinje se dizanjem bedema koji su najsvetiji dio grada, nakon toga se gradi Hram predaka... Grad je kvadratnog oblika i ispresijecan je ravnim ulicama koje završavaju na glavnim vratima". (M. Granet)

Konstrukcija grada kombinira na profinjen način dvije tendencije univerzuma, dinamičku i statičku. Četverokutna struktura grada zapravo sugerira ideju skrućivanja, zaustavljanja, stabilizacije jer kvadrat je učvršćen (usidren) na svoje četiri strane. Dinamički aspekt je dat križanjem četiriju glavnih pravaca: potpuni razvoj manifestacije stabiliziranog svijeta ostvaruje se polazeći od nepomičnog središta po križu četirima glavnim stranama svijeta, a križ u kvadratu je dinamičko horizontalni izraz četverokutnosti (slika difuzije). No, dinamika je jednako tako dana i središtem koji je također i vrh. Usred magičnog kvadrata grada nalazi se magični humak ili prvobitni brijeg, poput Akropole. Magični kvadrat grada okružen je s dva nebeska svoda koja se dodiruju: jednim vidljivim, dnevnim, drugim nevidljivim, noćnim. Njihovo pre-

sijecanje stvara svijet koji izranja iz prvobitnih voda i predstavljen je humkom, vatrenim otokom, ili suhim otokom. Ta čista zemlja, nikad ukaljana, taj prvobitni humak, ta magična planina, početak je manifestacije. Tako se prema Bibliji, nakon potopa, Noina arka nasukala na brdu Ararat, tlu koje nisu oštetile razorne vode potopa, ni sile kaosa. Arka, nositelj sjemena novog svijeta, na vrhu je planine i život potječe odatle.

U Egiptu se na prvobitnom humku prvo spustio Feniks, ptica Ben-Ben, magična ptica, nosilac života. Kod Inka mit o stvaranju Cuzcoa odgovara istoj simbolici: primordijalni par tražio je mjesto gdje bi mogao zabiti zlatni štap. Progutala ga je izabrana zemlja u Cuzcou, "pupak svijeta", točka u kojoj se povezuju gornji i donji svijet. Iz tog pupka izraslo je stablo svijeta, kozmičko stablo koje simbolizira os svijeta. Osnivanje astečkog Tenochtitlana u Meksiku ostvareno je na mjestu gdje orao na kaktusu proždire zmiju, što simbolizira vezu tri svijeta. ☸

SLAVLJENJE ŽIVOTA U UMJETNOSTI WARLI

Shraddha Shetty

Oni i dalje gledaju na život kao na dar koji treba slaviti; na ovu drevnu Zemlju kao na nešto što treba hvaliti, štovati i također slaviti. Oni su ti kojima Zemlja nije za iskorištavanje, nije posjed ili objekt za eksploataciju, već živo biće, predmet štovanja, a odnos prema njoj je povezanost kroz sveto povjerenje i blisku ljubav. Jer oni jednako vjeruju u slavljenje života pojedinca u ovome svijetu koliko u sjećanje, štovanje i slavljenje svijeta u životu pojedinca. Stoga je sveto tlo predaka na kojem se netko rodio dio njegova temeljnog psihičkog iskustva života i dio njegove duhovne dimenzije. Zemlja, polje, selo ulaze i pohranjuju se u sjećanju naroda, te je štovati božicu Zemlju, Majku Zemlju samo etički imperativ. Sitakant Mahapatra, suvremeni indijski pjesnik

Indijska umjetnost Warli jedinstvena je tradicija u kojoj umjetnici nisu, čini se, bili zaokupljeni mitologijom, nego snažnom težnjom usklađivanja s poretком

prirode, slaveći tako život i štujući Majku Zemlju kroz jedinstveni osjećaj za estetiku.

Danas su ljudi širom svijeta uznemireni zbog zagađenja okoliša i katastrofalnih posljedica gubitka resursa uslijed nezaustavljivo rastuće populacije. U takvim se vremenima tradicionalna etika, koja je u sebi sadržavala očuvanje prirode, može smatrati izvorom nadahnuća i smjernicom za budućnost. Time ne mislim na "popravljanje" prirode, već na oživljavanje našeg prirodnog identiteta kao sastavnog dijela prirode. Stoga bismo mogli započeti s ispravljanjem vlastite perspektive; svog odnosa prema životu u cjelini. Bogata je raznolikost kulturnih praksi koje njeguju takav ekološki zdrav odnos prema prirodi, i on je duboko usađen u indijskoj tradiciji, kao što se vidi u umjetnosti Warli.

Ne zna se mnogo o podrijetlu ovog prvotnog oblika umjetnosti. Neki njegov razvoj smještaju u 10. stoljeće naše ere, dok drugi povjesničari tvrde da se tradicija Warli treba smjestiti u 2500. ili 3000. g. pr. Kr. Nju je

u našem vremenu proslavio Jivya Soma Mashe, poznat kao moderni otac slikarstva Warli.

Jedna od značajki umjetnosti Warli, jedinstvene među tradicionalnim oblicima umjetnosti u Indiji, jest odsustvo živih boja. Koriste se pigmenti, za pozadinu obično crveni oker, izrađeni od mješavine grančica, zemlje i crvene opeke. Likovi su obično naslikani samo bijelim pigmentom izrađenim od mješavine rižina brašna, vode i vezivnog sredstva. Kao kist se koristio ogoljen i izgrizen bambusov štapić.

Teme uglavnom prikazuju jednostavan, svakodnevni seoski život u njegovu mnogostrukom pokretu. Pokret ne djeluje kaotično, već obično ima određeni smjer, prikazuje jednostavnost, harmoniju i jedinstvo, kao da oponaša prirodu. Prizori kao da prikazuju duboko razumijevanje da je čovjek skroman dio Prirode, koji igra svoju ulogu, doprinoseći njezinu skladu. Čini se da narod Warli oživljava sve oko sebe; kamen, biljke, životinje, vrijeme, planine, rijeke – sve je živo, sve sadrži duhovnu bit.

Zanimljivo je da obredne slike obično u sredini imaju trg, *chauk*, koji je kuća boginje majke Palaghate, svetog izvora života. Time je Majka Zemlja smještena u samo središte i okružena svom vrevom svakodnevnih aktivnosti. Majka Zemlja simbolizira plodnost, ljepotu, pravdu i altruizam. Ova vječna načela, kada su smještena u središte, usklađuju i ujedinjuju sve aspekte ljudskog djelovanja. Taj prioritet dan svetome oslikava razumijevanje života naroda Warli koje nije antropocentrično.

Drugi izraz jedinstva koji se obično prikazuje u umjetnosti Warli je Sunce, oslikano geometrijski kao krug. Sve točke na obodu kruga ujedinjene su jer proizlaze iz zajedničkog izvora, bezdimenzionalnog središta. Slično tome, bez središnjeg Sunca život ne bi postojao na Zemlji koja je samo jedan planet u našem Sunčevom sustavu. Stoga ne čudi što se Sunce smatra duhovnim simbolom u mnogim tradicijama. Ako je ovo načelo jedinstva doista zakon prirode, što nas onda sprječava da ga izražavamo u svom životu?

Možda je potreban individualan napor da se uhvatimo za ruke i usredotočimo na ono što nas spaja, umjesto na ono što nas razdvaja, da se svjesno okrenemo vječnim načelima koje vidimo u prirodi. To je simbolički prikazano u sceni svečanog plesa *tarpa*; žene i muškarci plešu, držeći se za ruke, formirajući

arhetipsku spiralu, predvođeni plesačem u središtu. Svatko pleše pojedinačno, ali također svi plešu zajedno, kao na jedinstvenu melodiju života, u jednom smjeru i to prema unutra. Ako pogledamo prirodu, čini se da se svaki fenomen događa na takav ciklički spiralan način, od godišnjih doba do našeg daha.

Koja je svrha takvog spiralno-cikličnog kretanja? Spirala je geometrijski simbol koji ukazuje na to da kretanje života nije samo ponavljanje, već se svakim ponavljanjem ciklusa iskustvo i svijest mogu produbiti, što se grafički prikazuje kretanjem prema unutra, prema središtu. Prilika leži u našoj životnoj rutini u kojoj svakodnevno ponavljamo iste radnje. Možemo je iskoristiti kao priliku za učenje i napredak, za to da smislenije radimo iste radnje; da izvučemo obogaćujuće iskustvo i svakim se skromnim korakom približavamo savršenstvu.

Još jedan često prisutan geometrijski simbol je trokut. Ljudski likovi prikazani su kao dva trokuta; jedan okrenut prema gore, drugi okrenut prema dolje. Takav je i potencijal ljudskog bića; jedan trokut usmjeren je prema nebeskom, s uporištem na zemlji, a drugi usmjeren prema zemlji, s uporištem u nebu. Trokuti se sastaju. Možda ovo upućuje na značenje i svrhu tog složenog entiteta koji nazivamo čovjekom, kojeg se prema tradiciji oduvijek smatralo sjedinjenjem nebeskog i zemaljskog. To pokazuje potencijal čovjeka da postane most između dvaju područja; on treba obrazovati i ukrotiti svoje životinjsko, zemaljsko uporište kako bi se uzvisio, a istodobno treba dosegnuti više arhetipove ili plemenite ideje i izraziti ih u svjetovnom svakodnevnom životu. Time on daje smisao svom svakodnevnom bivanju.

Jednostavni jezik umjetnosti Warli predstavlja čitav jedan svijet značenja.

Temeljni ekološki principi, poput međusobne povezanosti i međuovisnosti čitavog života, predloženi su i odražavaju se u ovoj prekrasnoj plemenskoj umjetničkoj formi koja podsjeća na to da smo svi dio cjeline, a ne središte života. Imamo važnu ulogu. Preuzmimo odgovornost za svoje postupke i skromno zauzmimo svoje mjesto. I upotrijebimo mudrost naših predaka da bismo obogatili našu sadašnjost i sanjali o svjetlijoj budućnosti. ☸

S engleskog preveo: Loris Ivančić Žic

ERICH FROMM

UMIJEĆE LJUBAVI

Je li ljubav umijeće? Ako jest, ona zahtijeva znanje i trud. Ili je ljubav ugodno osjećanje koje se rađa slučajno, nešto što čovjeka "obuzme" ako ima sreću? Ova mala knjiga se temelji na prvoj pretpostavci, dok danas većina ljudi nesumnjivo vjeruje u drugu.

Kao što sam naslov govori, Fromm ovom knjigom pristupa ljubavi kao umijeću, kao uzvišenoj i plemenitoj emociji koja u čovjeku budi potrebu za upoznavanjem sebe – kroz objekt ljubavi.

Fromm razlikuje nekoliko tipova odnosno objekata ljubavi: bratsku, majčinsku, erotsku, ljubav prema sebi, ljubav prema Bogu, ali zaključuje da ne možemo pružati ljubav ukoliko ne volimo sebe na produktivan način, što znači omogućiti sebi rast i razvoj ličnosti. To on naziva ljubav prema sebi. Tek tada mogu biti prisutni i ostali aspekti ljubavi.

Istinsko sjedinjenje s, kako Fromm kaže, objektom ljubavi rezultat je ustrajnog i aktivnog djelovanja prema onome što volimo. Aktivno djelovati znači velikodušno i s ljubavlju davati drugome sve ono što živi u nama: ako to dajemo, razvijamo umijeće ljubavi.

* * *

Knjiga Umijeće ljubavi želi uvjeriti čitatelja da će sva njegova nastojanja oko ljubavi sigurno propasti ako najaktivnije ne pokuša razviti svoju cjelokupnu ličnost kako bi postigao produktivnu orijentaciju; da se zadovoljstvo u individualnoj ljubavi ne može postići bez sposobnosti da se voli svog bližnjeg, bez istinske skromnosti, hrabrosti, vjerovanja i discipline.

Većina ljudi shvaća problem ljubavi ponajprije kao problem kako biti ljubljen, a tek onda kao problem voljenja, kao problem nečije sposobnosti da voli. Zato je za njih problem: kako biti ljubljen, kako biti vrijedan ljubavi... Ljudi vjeruju da je voljeti lako, ali je teško naći pravi objekt ljubavi, ili pravu osobu koja bi nas voljela.

Čitava se naša kultura zasniva na apetitu za kupovanjem, na ideji uzajamno korisne razmjene. ... Za muškarca je privlačna djevojka, a za ženu privlačan muškarac nagrada koju traže. "Privlačan" obično znači zgodan omot osobina koje su popularne i tražene na tržištu personalnosti. Ono što specifično čini ličnost privlačnom ovisi o modi vremena, u fizičkom kao i duhovnom smislu.

Nema gotovo nijedne aktivnosti ili pothvata koji, kao ljubav, započinju s tako velikim nadama i očekivanjima, a koji se ipak tako redovito izjalovljuju. Kad bi to bio slučaj s bilo kojom drugom aktivnosti, ljudi bi bili radoznali koji su razlozi tog neuspjeha i što bi čovjek mogao uraditi da to poboljša — ili bi se naprosto odrekli svakog nastojanja. Budući da je to drugo nemoguće kad se radi o ljubavi, čini se da postoji samo jedan način da se prevlada neuspjeh u ljubavi — da se istraže razlozi tog neuspjeha i da se nastavi proučavanjem smisla ljubavi. Prvi korak u tom nastojanju je spoznaja da ljubav predstavlja umijeće, baš kao što je život umijeće...

Ljubav je aktivna zaokupljenost životom i rastom onoga što volimo. Gdje te aktivne zaokupljenosti nedostaje, nema ljubavi.

Osnovna potreba da se sjedinimo s drugom osobom kako bismo prevladali zatvor vlastite odvojenosti usko je vezana s drugom specifično ljudskom željom,

sa željom da spoznamo "tajnu čovjeka". Dok je život u svojem pukom biološkom vidu čudesan i tajnovit, čovjek je u svojem ljudskom vidu nedokučiva tajna sam sebi — i svom bližnjemu.

Čežnja da spoznamo sebe i svog bližnjeg izražena je u natpisu u Delfima "Spoznavaj samoga sebe". To je glavni poticaj svake psihologije. Ali, ako želimo da upoznamo čitavog čovjeka, njegovu najintimniju tajnu, ta želja se ne može nikada ispuniti uobičajenim misaonim spoznavanjem. Čak i kad bismo znali i tisuću puta više o sebi samima, nikada ne bismo dosegli dno. Još bismo uvijek ostali sami sebi enigma, kao što bi nam naš bližnji ostao enigma. Jedini put potpunog spoznavanja naći ćemo u činu ljubavi: taj čin nadilazi misao, on nadilazi riječi.

Ljubav nije prije svega odnos prema nekoj posebnoj osobi: ona je stav, orijentacija karaktera što odlučuje o povezanosti osobe sa svijetom kao cjelinom, a ne s jednim "objektom" ljubavi.

Ako čovjek voli samo jednu osobu, a ravnodušan je prema svim drugima, njegova ljubav nije ljubav već simbiotska vezanost, ili uvećani egotizam.

Ako istinski volim nekog čovjeka, volim sve ljude, volim svijet, volim život. Mogu li reći nekome: "volim te", znači da moram biti sposoban reći: "volim u tebi svakoga, volim pomoću tebe svijet, volim u tebi i sebe".

Nisu samo drugi nego smo i mi sami "objekt" svojih

osjećaja i shvaćanja; stavovi prema drugima i prema sebi, daleko od svakog proturječja, u osnovi su povezani. S obzirom na problem o kojem se raspravlja to znači: ljubav prema drugima i ljubav prema sebi nisu alternative. Naprotiv, stav ljubavi prema sebi bit će utvrđen kod svih onih koji su sposobni voljeti druge.

Ljubav je aktivnost, a ne pasivni afekat, ona je "ostajanje", a ne "zaljublivanje". Najopćenitije, aktivni karakter ljubavi može se izraziti tvrdnjom da je ljubav ponajprije davanje, a ne primanje.

Davanje je najviši izraz moći. U samom aktu davanja ja doživljam svoju čvrstinu, svoje bogatstvo, svoju snagu. Taj doživljaj pojačane vitalnosti i moći ispunja me radošću. Ja doživljam sebe kao bogatog, kao onog koji troši, koji je živ i zato radostan. Davati je radosnije nego primati, ali ne zbog toga što je to lišavanje, već zbog toga što u aktu davanja dolazi do izražaja moja životnost.

Zrela ljubav je sjedinjenje pod uvjetom očuvanja vlastitog integriteta, vlastite individualnosti. Ljubav je aktivna čovječja snaga, snaga koja probija zidove što razdvajaju čovjeka od njegovih bližnjih, koja ga sjedinjuje s drugima. Ljubav pomaže čovjeku da prevlada osjećaj osamljenosti i odvojenosti, a ipak mu dopušta da bude svoj, da zadrži svoj integritet. U ljubavi se zbiva paradoks da dva bića postaju jedno, a da ipak ostaju dvoje.

Voljeti nekoga nije samo jako osjećanje — ono je odluka, sud, obećanje. Kad bi ljubav bila samo osjećaj, ne bi postojao razlog za obećanje da ćemo se voljeti zauvijek.

Istinska je ljubav izraz produktivnosti i ona implicira brigu, uvažavanje, odgovornost i znanje. Ona nije "afekt" u smislu da je netko po nekome "aficiran", već aktivno nastojanje za rastom i srećom voljene osobe, nastojanje ukorijenjeno u vlastitoj sposobnosti da se voli.

Briga, odgovornost, uvažavanje i poznavanje međusobno su zavisni. Oni predstavljaju sindrom stanovišta koja se mogu naći kod zrele osobe, to jest kod osobe koja razvija vlastite snage produktivno, koja želi imati jedino ono za što se trudila, koja je odbacila narcisoidne snove sveznanja i svemoći, koja se dovinula do skromnosti što se zasniva na unutarljivoj snazi, koju jedino može pružiti istinska produktivna djelatnost.

Unatoč duboko ukorijenjenoj žudnji za ljubavlju, gotovo se sve drugo smatra važnijim od ljubavi: uspjeh, prestiž, novac, vlast — gotovo svu svoju energiju upotrebljavamo da saznamo kako da postignemo te ciljeve, a vrlo se malo trudimo ovladati umijećem ljubavi.

Međutim, najvažnije područje davanja nije područje materijalnih dobara, već je ono u specifično ljudskoj domeni. Što jedna osoba daje drugoj? Ona daje od sebe, od najskupocjenijeg što ima, ona daje od svog života. To ne znači nužno da ona žrtvuje svoj život za drugu osobu — već da joj daje od onoga što u njoj živi; ona joj daje svoje radosti, svog interesa, razumijevanja, znanja, humora, žalosti — sve izraze i manifestacije onoga što u njoj živi. Takvim davanjem od svog života ona obogaćuje drugu osobu, ona pospješuje životnost drugoga, pospješujući i vlastitu.

Čovjek voli ono oko čega se trudi, a trudi se oko onoga što voli. Briga i zainteresiranost sadrže u sebi još jedan aspekt ljubavi: odgovornost. Danas se riječ odgovornost često upotrebljava u značenju obaveze, nečega što je čovjeku nametnuto izvana. Ali odgovornost, u svom pravom značenju, potpuno je dobrovoljan čin; ona je odgovor na potrebe, izražene ili neizražene, drugog ljudskog bića. Biti "odgovoran" znači biti sposoban i spreman "odgovarati".

Ako istinski volim nekog čovjeka, volim sve ljude, volim svijet, volim život. Mogu li reći nekome: "volim te", znači, moram biti sposoban reći "volim u tebi svakoga, volim pomoću tebe svijet, volim u tebi i sebe".

i love you

Oblik pseudo-ljubavi koji nije rijedak i koji se često doživljava (i još češće prikazuje u filmovima i romanima) kao "velika ljubav", jest idolatrijska ljubav. Ako osoba nije dosegla razinu na kojoj posjeduje osjećaj identiteta, osjećaj "jastva" ukorijenjen u produktivnom razvijanju vlastitih snaga, ona teži "idoliziranju" ljubljene osobe. Ona je otuđena od vlastitih snaga i projicira ih u ljubljenu osobu, koju obožava kao najviše dobro, kao nosioca posvemašnje ljubavi, sveg svjetla, potpunog zanosu. U tom procesu ona se lišava svakog osjećaja snage, gubi se u ljubljenom umjesto da se nađe. Budući da obično nijedna osoba ne može dugo udovoljavati očekivanjima svojeg (ili svoje) idolatrijskog obožavaoca, može nastupiti razočaranje i tada se kao lijek traži novi idol, katkada u krugu bez kraja.

Ljubav je moguća jedino ako dvoje ljudi međusobno komunicira iz središta svoje egzistencije i ako pritom svatko doživljava sebe iz središta svoga postojanja. Jedino u tom "središnjem iskustvu" nalazi se ljudska stvarnost, jedino je ovdje životnost, jedino je ovdje osnova ljubavi. Ljubav, tako doživljena, neprekidni je izazov; ona nije mjesto odmora, već mjesto neprestane aktivnosti, rasta, zajedničkog nastojanja; za osnovnu činjenicu da dvoje ljudi doživljava sebe iz središta svog postojanja, da su istovjetni kao što su identični sa samim sobom, umjesto da bježe od sebe, sporedno je vlada li među njima harmonija ili sukob, radost ili

žalost. Postoji samo jedan dokaz prisutnosti ljubavi: dubina veze, i životnost i snaga oboje zaljubljenih. To je plod prema kojem se ljubav prepoznaje.

Najosnovnija vrsta ljubavi, koja leži u osnovi svih tipova ljubavi, jest bratska ljubav. Pod tim pojmom podrazumijevam osjećaj odgovornosti, brige, respekta, kao i poznavanje svakog drugog ljudskog bića, i želju da se unaprijedi njegov život. Bratska ljubav je ljubav koja obuhvaća sva ljudska bića: ona je karakterizirana upravo odsustvom ekskluzivnosti. Bratska ljubav ostvaruje doživljaj jedinstva sa svim ljudima, doživljaj ljudske solidarnosti, ljudskog izmirenja. Bratska se ljubav zasniva na doživljaju da smo svi jedno. Razlike u talentima, inteligenciji, znanju, mogu se zanemariti u usporedbi s ljudskom biti koja je zajednička svim ljudima. Da bismo iskusili tu istovjetnost, treba da prodremo od periferije do srži. Ako uočavam na drugom čovjeku samo površinu, uočavam uglavnom razlike, ono što nas razdvaja. Ako zahvaćam do srži, uočavam našu istovjetnost, činjenicu našeg bratstva.

I najзад, da bismo ovladali bilo kojim umijećem, to nam ovladavanje umijećem mora biti od najveće važnosti. Ako za učenika umijeće nije nešto najvažnije, on ga neće nikada savladati. ☸

SHANAY-TIMPIISHKA

Kipuća rijeka

Odrastajući u Limi, Andrés Ruza je kao dječak od djeda slušao priče o osvajanju Inka te legendarne priče Španjolaca koji su se u potrazi za zlatom uputili u Amazoniju. Rijetki koji su se vratili pričali su o moćnim šamanima, ratnicima, o ogromnim pauzama i zmijama te o ključajućoj rijeci. ... Tako je prvi put čuo da duboko u amazonskoj džungli postoji rijeka koja ključa kao da ispod nje gori vatra. Tragom te priče, kao mladi geoznanstvenik, odlučio je 2011. istražiti je li takva rijeka zaista postoji. Očekivao je "toplu rječicu", no ostao je zapanjen onim što je zatekao: *Rijeka je tekla kipući i brzo. Odmah sam zgrabio svoj termometar, a prosječne temperature u rijeci bile su 86°C!*...

Kipuća rijeka Shanay-Timpishka, čije ime u prijevodu znači *uzavrela od topline Sunca*, sveto je mjesto peruanskih šamana na kojem uspostavljaju veze s duhovima prirode. Šamani, čuvari drevnih znanja koji povezuju čovjeka s prirodom, tvrde da duhovi koji su ondje prisutni nastoje izliječiti ljude.

Shanay-Timpishka nalazi se unutar prirodnog lječilišta i svetišta Mayantuyacu u Peru (Mayantu je naziv za duhove džungle, a yacu za duhove vode) koje se prostire na 180 hektara amazonske prašume. Prema lokalnoj legendi rijeka je nastala od velike zmije Yacumama, čiji je doslovan prijevod *majka voda*, koju smatraju majkom svih vodenih bića.

Andrés Ruza prvi je znanstvenik koji je od šamana iz plemena Ashanika dobio dopuštenje za proučavanje kipuće rijeke. Nije neobično da rijeke dosežu visoke temperature pod uvjetom da je u blizini snažan

izvor topline poput aktivnog vulkana ili geotermalnog otvora. Međutim, ova rijeka je udaljena gotovo 700 km od najbližeg vulkana, što ga je posebno zaintrigiralo. Duga je 6,4 kilometara, a na pojedinim mjestima široka 25 metara i duboka 6 metara što su neobično velike dimenzije za taj tip rijeke. Dodatno je zanimljiva činjenica da je na samom izvoru rijeka hladna te se naglo zagrijava i postupno hladi dok se konačno ne ulije u rijeku Amazonu. Temperature dosežu od 45 do 100 Celzijevih stupnjeva na nekim mjestima što je dovoljno da nakon par sekundi nanese opekline drugog ili trećeg stupnja.

Rijeka je bogata životom koji do sada nismo upoznali (genetskim sekvenciranjem otkriveni su *ekstremofili*, jedinstvene vrste prilagođene životu u kipućoj vodi) te korisna lokalnom stanovništvu za svakodnevno korištenje. Voda je čista što je neobično za takve vode pa je odgovarajuće ohlađenu koriste za piće, liječenje i kupanje. Neobično je da je i ukusna za piće, što nije slučaj kod geotermalnih izvora.

Andrés Ruza dobio je od šamana blagoslov za proučavanje rijeke uz jedan uvjet: nakon uzimanja i ispitivanja uzoraka vode u laboratoriju, ma gdje to bilo u svijetu, mora je vratiti u zemlju jer će voda, kako je to šaman rekao, sama pronaći svoj put doma.

Ruzovo otkriće potiče nas da preispitamo granicu

između poznatog i nepoznatog te podsjeća da postoje još mnoge tajne koje čekaju da budu otkrivene. ☞

Izvor: [https://www.youtube.com/](https://www.youtube.com/watch?v=k4N2SxUZwiU)

[watch?v=k4N2SxUZwiU](https://www.youtube.com/watch?v=k4N2SxUZwiU)

Priredio: Josip Matković

TUNEL

Zenkai, sin samuraja, doputova u Edo gdje postade pratilac jednog visokog službenika. Zaljubi se u službenikovu ženu i bi otkriven. U samoobrani usmrti gospodara, a zatim pobjegnu sa ženom. Oboje kasnije postadoše kradljivci. Žena, međutim, postade toliko pohlepna da je Zenkai prezre. Ostavivši je, otputuje on daleko, u pokrajinu Bizen, gdje postade lutajućim prosjakom.

Da bi se iskupio za svoju prošlost, Zenkai odluči u svome životu učiniti neko dobro djelo. Znajući za opasni put preko jedne litice, uzrok povreda i smrti mnogih ljudi, odluči probiti tunel kroz planinu. Dok je danju prosio, noću je kopao. Nakon trideset godina tunel je bio oko sedamsto metara dug. Ostalo mu je još oko dvije godine posla.

U to vrijeme sin službenika kojega je Zenkai usmrtio, a koji bijaše iskusan mačevalac, pronađe Zenkaija i dođe ga ubiti iz osвете.

– Dajem ti rado svoj život, – reče Zenkai – samo mi dopusti da završim svoj posao. Onoga dana kada budem gotov, možeš me ubiti.

Mladić odluči pričekati taj dan. Nekoliko mjeseci prođe, a Zenkai je i dalje kopao. Mladić se umori ne radeći ništa i počne mu pomagati u kopanju. Pomažući Zenkaiju godinu dana, poče se diviti njegovoj čvrstoj volji i karakteru.

Najzad je tunel bio završen i ljudi su ga mogli bez opasnosti koristiti.

– Sada mi odsijeci glavu. – reče Zenkai. – Moj je posao završen.

– Kako da odsiječem glavu svome učitelju? – izusti mladić sa suzama u očima. 卐

Izvor: Isprazni svoju šalicu – zen priče, Ur. Miroslav Josipović

Priredila: Linda Cvitanić

***Tri stvari koje uništavaju mudrost:
neznanje, pogrešno znanje, zaborav.***

***Tri svijeće koje osvjetljavaju svaki mrak:
istina, prirodnost i znanje.***

iz Irskih trijada

